

være afgørende i så henseende. Tværtimod begås de fleste lovovertrædelser under den forventning, at de ikke opdages, og hvis lovovertræderen derfor overhovedet foretager vurderinger, så er det snarere opdagelsesrisikoen, der vurderes. En eventuel opdagelse er i sig selv ubehagelig, og det gælder, helt uanset om den efterfølgende straf er mild eller hård. Dertil kommer, at en del lovovertrædelser begås i affekt, og at frihedsstraffen som generalpræventiv foranstaltning er helt uden virkning over for affekthandlinger.

Det har været sagt, at strafferammerne for de enkelte lovovertrædelser værdisætter det enkelte samfunds normer og moral og dermed bidrager til den socialiseringsproces og fællesskabsfølelse, som nok snarere end selve straffen udøver en præventiv virkning, jfr. Lars Nordskov Niensens indlæg i »Breve fra danske fængsler«. Forslagsstillerne er dog af den opfattelse, at disse normer og værdier eksisterer i forvejen, og at de enkelte strafferammer kun formaliserer en i forvejen eksisterende samfundsmoral.¹⁾

Generelt må den generalpræventive virkning af en frihedsstraf antages at være begrænset, men den kan ikke ganske afvises. Det er dog uomgængeligt, at den marginale generalpræventive virkning af en bestemt frihedsstraf er faldende. Det vil sige, at det »ikke afskrækker ekstra«, at en bestemt straf øges. Og omvendt: at der ikke vil ske noget generalpræventiv tab, selv om de enkelte straffe sættes ned.

b. Den specialpræventive funktion

Det kan ikke udelukkes, at frihedsstraffen har en vis specialpræventiv funktion. Dette forudsætter dog en yderst kortvarig anvendelse og gælder formentlig kun over for ganske bestemte lovovertrædelser som f.eks. skattelovslovovertrædelser og spirituskørsel. I sådanne situationer fungerer den typisk som en »lærestreg«, men en lærestreg, der lige så vel kunne være opnået gennem f.eks. en klækkelig bøde. Dertil kommer, at eksempelvis de to nævnte typer af lovovertrædelser i større omfang end lovovertrædelser som helhed foretages af befolkningsskredse, der sædvanligvis opfatter sig selv som ganske agtværdige, og derfor er allerede afløringen en lærestreg.

Over for den langt hyppigere pådømte socialt og kulturelt betingede kriminalitet er den specialpræventive virkning mere tvivlsom. Frihedsstraffen efterlader i bedste fald den dømte i den samme situation, som han var i, før han blev indsat. I

værste fald er hans situation forværret socialt, økonomisk og personligt. Hvor en resocialiserende indsats ville have givet ham ansvarsfølelse og selv-værd, går frihedsstraffen ud på det modsatte, og under disse betingelser er den værre end ingenting.

Som Lars Nordskov Nielsen skriver i sit indlæg i »Breve fra danske fængsler«: »Tværtimod giver en række undersøgelser grundlag for den antagelse, at frihedsberøvelse og de forhold, hvorunder den gennemføres, kan være egnet til at reducere lovovertræderens evne til efter løsladelsen at klare sig socialt.«

Det har dog ganske stor virkning på den indsat-tes mulighed for at klare sig efter afsoningen, om han løslades til ordentlige forhold, til et rimeligt levestandard, en bolig, et arbejde, et socialt netværk osv., men den positive virkning af disse forhold kunne for så vidt også være opnået helt uden en frihedsstraf!

En særlig side af den specialpræventive funktion er som ovenfor nævnt, at så kan den indsatte i hvert fald ikke begå kriminalitet imens. Dette er unægtelig rigtigt. Forslagsstillerne kan imidlertid ikke under nogen omstændigheder acceptere, at der tages hensyn til denne funktion, idet den i sin konsekvens indebærer en legitimering af forebyggende tilbageholdelse/indespærring.

Det er sædvanligvis forudsat – som også nævnt i den citerede instruks fra 1948 – at den specialpræventive virkning optræder gennem behandling. Men for det første foregår der praktisk taget ikke behandling (forstået som resocialisering) i fængselsvæsenet, og for det andet er indespærring den dårligst tænkelige motivation for behandling (resocialisering), i særdeleshed når den eneste virkningsfulde behandling (resocialisering) ville bestå i at rette op på de sociale forhold, som i et overvejende antal tilfælde har ført til den begåede kriminalitet.

c. Hævn og forebyggelse af selvtægt

Såvel historisk som kulturelt ligger der et stærkt element af hævn bag anvendelse af frihedsstraffen. I hvert fald er hævnen det eneste af de sædvanligvis diskuterede formål, som kan siges at være opnået med en vis virkning. Det kan heller ikke udelukkes, at en pludselig mindre anvendelse af frihedsstraf i visse tilfælde ville indebære risiko for selvtægt.

Efter forslagsstillerens opfattelse er hævnen som formål med sanktionssystemet imidlertid det

¹⁾ En undtagelse herfra er dog bestemmelserne om straf for diskrimination på grund af race, religion m.v.